

ISSN 2518-1181 (Online)
DOI 10.33146/2518-1181

Облік і фінанси Accounting & Finance

Учет и финансы

Rachunkowość
i finanse

Buchführung
und Finanzen

№ 4(110) 2025

ЗМІСТ

БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК

<i>Жураковська І.</i> Аудит звітності та спрощений облік для малого бізнесу: основні тенденції	5
<i>Легенчук С.</i> Наративна компонента сталої звітності як стратегічний інструмент менеджменту вражень	14

ФІНАНСИ ТА ОПОДАТКУВАННЯ

<i>Вітовцик Т., Корзик С.</i> Партиципаторне бюджетування як чинник підвищення довіри до влади та ефективності місцевих фінансів	26
<i>Зейналов Я.</i> Фінансовий менеджмент та зниження ризиків для підприємницьких структур: досвід та перспективи Азербайджану	34
<i>Колаволе К. Д.</i> Як стимулювати внутрішні інвестиції в Нігерії? Аналіз макроекономічних змінних та фінансового розвитку	44
<i>Лободіна З., Лушиной Ю., Лободін Р., Чернишенко Ю., Ківелюк Я.</i> Доходи бюджетів як інструмент забезпечення фінансової стійкості громад	54
<i>Марадона Д.</i> Сільські банки (BPR/BPRS) в Індонезії: регулювання, стратегія та сегмент «мокрого» ринку	64
<i>Синчак В., Жук Н.</i> Наукова та освітня спадщина академіка Миколи Дем'яненка: внесок у розвиток фінансової науки і підготовку фахівців у галузі аграрних фінансів	80
<i>Фугело П.</i> Туристичний збір у структурі доходів місцевих бюджетів: досвід України та Польщі	89

ЕКОНОМІКА ТА МЕНЕДЖМЕНТ

<i>Годфрі Р. Дж., Маджондо С., Маяла Н. М.</i> Вплив добровільних внесків на покращення добробуту вчителів початкової школи: випадок вчителів SACCOs Limited у муніципалітеті Моші	96
<i>Король С., Фоміна О.</i> Освіта для сталого розвитку: перспективи для України	111
<i>Садіах К., Сіманджунтак В. К., Екаваті Ю. А., Насутіон С. В. П., Вардхані В.</i> Вплив якості аудиту та структур внутрішнього аудиту на ефективність діяльності фірми: Емпіричне дослідження компаній, що входять до Джакартського ісламського індексу	121
<i>Хусейн Т., Закарія Н. Б.</i> Внесок галузевої спеціалізації аудиторських фірм у показник якості аудиту та наслідки для коефіцієнта Тобіна виробничих компаній	133
<i>Шебаніна О., Жебко О.</i> Моніторинг та оцінка індикаторів продовольчої безпеки України в кризових умовах	144

CONTENTS

ACCOUNTING

<i>Zhurakovska I.</i> Financial Statements Audit and Simplified Accounting for Small Businesses: Key Trends	5
<i>Lehenchuk S.</i> The Narrative Component of Sustainability Reporting as a Strategic Tool of the Impression Management	14

FINANCE & TAXATION

<i>Vitovshchych T., Korzyk S.</i> Participatory Budgeting as a Factor in Increasing Trust in Government and the Efficiency of Local Finances	26
<i>Zeynalov Y.</i> Financial Management and Risk Mitigation for Entrepreneurial Entities: Azerbaijan's Experience and Prospects	34
<i>Kolawole K. D.</i> How to Stimulate Domestic Investment in Nigeria? An Analysis of Macroeconomic Variables and Financial Development	44
<i>Lobodina Z., Lushnei Y., Lobodin R., Chernyshenko Y., Kiveliuk Y.</i> Budget Revenues as a Means of Ensuring the Financial Stability of Communities	54
<i>Maradona D.</i> Rural Banks (BPR/BPRS) in Indonesia: Regulation, Strategy, and the Wet-Market Segment	64
<i>Synchak V., Zhuk N.</i> The Scientific and Educational Legacy of Academician Mykola Demyanenko: Contribution to the Development of Financial Science and the Training of Agricultural Finance Specialists	80
<i>Fuhelo P.</i> Tourist Tax in the Structure of Local Budget Revenues: The Experience of Ukraine and Poland	89

ECONOMICS & MANAGEMENT

<i>Godfrey R. J., Majondo S., Mayala N. M.</i> The Influence of Voluntary Deposits on Improving Primary School Teachers' Welfare: A Case of Moshi Municipality Teachers SACCOs Limited	96
<i>Korol S., Fomina O.</i> Education for Sustainable Development: Prospects for Ukraine	111
<i>Sa'diah K., Simanjuntak V. C., Ekawati Y. A., Nasution S. W. P., Wardhani W.</i> The Effect of Audit Quality and Internal Audit Structures on a Firm's Performance: Empirical Study of Companies in the Jakarta Islamic Index	121
<i>Husain T., Zakaria N. B.</i> The Contribution of PAF Industry Specialization to the Audit Quality Metric Score and Implications for the Tobin's Q of Manufacturing Firms	133
<i>Shebanina O., Zhebko O.</i> Monitoring and Assessing Ukraine's Food Security Indicators under Crisis Conditions	144

Облік і фінанси Accounting & Finance

№ 4(110), 2025

Рекомендовано до друку рішенням Наукової ради
Інституту обліку і фінансів, протокол № 11 від 23.12.2025
Онлайн-публікація номера: 30.12.2025

Колектив редакції журналу нагороджено
Почесною грамотою Кабінету Міністрів України

ОНЛАЙН-МЕДІА «ОБЛІК І ФІНАНСИ»

Ідентифікатор медіа R40-06293 | ISSN 2518-1181 (Online) | DOI 10.33146/2518-1181

Науковий електронний журнал «Облік і фінанси» засновано у травні 2004 р., виходить щоквартально. До 2013 р. видавався під назвою «Облік і фінанси АПК». До червня 2025 р. функціонував як друковане видання.

Видавець та розповсюдjuвач журналу – Товариство з додатковою відповідальністю «Інститут обліку і фінансів». Адреса видавця: Україна, 03127, м. Київ, вул. Героїв Оборони, 10. Зареєстрований як суб'єкт у сфері онлайн-медіа рішенням Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення від 12.06.2025 р. № 1313

Журнал внесено до Переліку наукових фахових видань України (категорія Б) в галузі економічних наук (наказ МОН України від 17.03.2020 р. № 409; . наказ МОН України від 10.10.2025 р. № 1346)

Індексується в міжнародних реферативних та наукометричних базах RePEc, Index Copernicus, CrossRef, EBSCOhost, ProQuest, J-Gate, Ulrich's Periodicals Directory, ROAD, EuroPub, ERIH PLUS, MIAR, Sherpa Romeo, ASCI, Google Scholar

Адреса редакції: Україна, 03127, м. Київ, вул. Героїв Оборони, 10.
+38 044 259 01 25 | magazine@faaf.org.ua | https://www.afj.org.ua

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

Жук В.М. – головний редактор, д.е.н., проф., академік Національної академії аграрних наук України, заслужений діяч науки і техніки України (Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки», Україна)

Гоел С. – заступник головного редактора, Ph.D. (Бухгалтерський облік), Ph.D. (Фінанси), проф. (Інститут розвитку менеджменту в Гургаоні, Індія)

Аскарані Д., Ph.D. (Бухгалтерський облік) (Університет Окленду, Нова Зеландія)

Бездушна Ю.С., д.е.н., проф. (Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки», Україна)

Бондаренко С.М., к.е.н., доцент (Київський національний університет технологій та дизайну, Україна)

Василюшин С.І., д.е.н., проф. (Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки», Україна)

Васілевські М., д.е.н., проф. (Варшавський університет природничих наук – SGGW, Польща)

Виговська Н.Г., д.е.н., проф. (Державний університет «Житомирська політехніка», Україна)

Вінер Ц., Ph.D. (Математика), проф. (Єврейський університет у Єрусалимі, Ізраїль)

Глодовська А., к.е.н., доцент (Краківський економічний університет, Польща)

Діброва А.Д., д.е.н., проф. (Національний університет біоресурсів і природокористування України, Україна)

Легеза Д.Г., д.е.н., проф. (Таврійський державний агротехнологічний університет імені Дмитра Моторного, Україна)

Павелко О.В., д.е.н., проф. (Національний університет водного господарства та природокористування, Україна)

Павлова О.М., д.е.н., проф. (Волинський національний університет імені Лесі Українки, Україна)

Пасько О.В., к.е.н., доцент (Сумський національний аграрний університет, Україна)

Петрук О.М., д.е.н., проф. (Державний університет «Житомирська політехніка», Україна)

Петруха Н.М., к.е.н., доцент (Київський національний університет будівництва і архітектури, Україна)

Подольчак Н.Ю., д.е.н., проф. (Національний університет «Львівська політехніка», Україна)

Полторак А.С., д.е.н., проф. (Миколаївський національний аграрний університет, Україна)

Проданчук М.А., д.е.н., проф. (Товариство з додатковою відповідальністю «Інститут обліку і фінансів», Україна)

Сіренко Н.М., д.е.н., проф. (Миколаївський національний аграрний університет, Україна)

Содома Р.І., к.е.н., доцент (Львівський державний університет безпеки життєдіяльності, Україна)

Сокіл О.Г., д.е.н., проф. (Національний університет «Львівська політехніка», Україна)

Тересіне Д., Dr. (Суспільні науки, економіка), доцент (Фінанси) (Вільнюський університет, Литва)

Чеббі Т., Ph.D. (Фінанси) (Оманський коледж менеджменту і технологій, Оман)

Шпикуняк О.Г., д.е.н., проф. (Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки», Україна)

Облік і фінанси Accounting & Finance

Issue 4(110), 2025

The journal's editorial staff has been awarded
a Diploma of the Cabinet of Ministers of Ukraine

This issue recommended for publication by the decision
of the Scientific Council of the Institute of Accounting and Finance,
protocol No. 11 dated 23.12.2025

Online publication of the issue: 30.12.2025

“OBLIK I FINANSI” E-JOURNAL

Online Media ID R40-06293 | ISSN 2518-1181 (Online) | DOI 10.33146/2518-1181

The academic e-journal “Oblik i finansy” was founded in 2004. The journal is published quarterly. Before 2013, the journal was published, entitled “Oblik i finansy APK”. From 2004 to 2025, the journal operated as a print media.

Journal Publisher: “Institute of Accounting and Finance” Company with additional liability. Publisher’s address: Ukraine, 03127, Kyiv, Heroiv Oborony Street, 10. Registered as an online media entity by decision of the National Council on Television and Radio Broadcasting of Ukraine, No. 1313 dated 12.06.2025.

The journal is licensed as a specialized academic journal (in Economic Sciences; Category B)
(decree of Ministry of Education and Science of Ukraine: No. 409, dated 17.03.2020 & No. 1346, dated 10.10.2025).

Indexing & Archiving: RePEc, Index Copernicus, CrossRef, EBSCOhost, ProQuest, J-Gate, Ulrich's Periodicals Directory, ROAD, EuroPub, ERIH PLUS, MIAR, Sherpa Romeo, ASCI, Google Scholar.

Editorial Office: Ukraine, 03127, Kyiv, Heroiv Oborony street, 10.
+38 044 259 01 25 | magazine@faaf.org.ua | https://www.afj.org.ua

EDITORIAL BOARD

Valeriy Zhuk – Editor-in-Chief, Dr. Sc. (Economics), Professor, Academician of the National Academy of Agricultural Sciences, Emeritus of Sciences and Technology of Ukraine (*National Scientific Centre “Institute of Agrarian Economics”, Ukraine*)

Sandeep Goel – Deputy Editor-in-Chief, PhD (Accounting), PhD (Finance), Professor (Finance) (*Management Development Institute Gurgaon, Republic of India*)

Davood Askarany, PhD (Accounting) (*The University of Auckland, New Zealand*)

Yuliya Bezdushna, Dr. Sc. (Economics), Professor (*National Scientific Centre “Institute of Agrarian Economics”, Ukraine*)

Svitlana Bondarenko, PhD (Economics), Associate Professor (*Kyiv National University of Technologies and Design, Ukraine*)

Stanislav Vasylyshyn, Dr. Sc. (Economics), Professor (*National Scientific Centre “Institute of Agrarian Economics”, Ukraine*)

Mirosław Wasilewski, Dr. hab. (Economics), Professor of WULS (*Warsaw University of Life Sciences – SGGW, Republic of Poland*)

Nataliia Vyhovska, Dr. Sc. (Economics), Professor (*Zhytomyr Polytechnic State University, Ukraine*)

Zvi Wiener, PhD (Mathematics), Professor (*The Hebrew University of Jerusalem, Israel*)

Agnieszka Glodowska, PhD (Economics), Assistant Professor (*Cracow University of Economics, Republic of Poland*)

Anatolii Dibrova, Dr. Sc. (Economics), Professor (*National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine, Ukraine*)

Dariia Leheza, Dr. Sc. (Economics), Professor (*Dmytro Motornyi Tavria State Agrotechnological University, Ukraine*)

Olha Pavelko, Dr. Sc. (Economics), Professor (*National University of Water and Environmental Engineering, Ukraine*)

Olena Pavlova, Dr. Sc. (Economics), Professor (*Lesya Ukrainka Volyn National University, Ukraine*)

Oleh Pasko, PhD (Economics), Associate Professor (*Sumy National Agrarian University, Ukraine*)

Oleksandr Petruk, Dr. Sc. (Economics), Professor (*Zhytomyr Polytechnic State University, Ukraine*)

Nina Petrukha, PhD (Economics), Associate Professor (*Kyiv National University of Construction and Architecture, Ukraine*)

Nazar Podolchak, Dr. Sc. (Economics), Professor (*“Lviv Polytechnic” National University, Ukraine*)

Anastasiia Poltorak, Dr. Sc. (Economics), Professor (*Mykolayiv National Agrarian University, Ukraine*)

Mykhailo Prodanchuk, Dr. Sc. (Economics), Professor (*Institute of Accounting and Finance, Ukraine*)

Nataliia Sirenko, Dr. Sc. (Economics), Professor (*Mykolayiv National Agrarian University, Ukraine*)

Ruslana Sodoma, PhD (Economics), Associate Professor (*Lviv State University of Life Safety, Ukraine*)

Oleh Sokil, Dr. Sc. (Economics), Professor (*“Lviv Polytechnic” National University, Ukraine*)

Deimante Teresiene, Dr. (Social science, Economics), Associate Professor (Finance) (*Vilnius University, Lithuania*)

Tarek Chebbi, PhD (Finance) (*Oman College of Management and Technology, Oman*)

Oleksandr Shpykuliak, Dr. Sc. (Economics), Professor (*National Scientific Centre “Institute of Agrarian Economics”, Ukraine*)

The Scientific and Educational Legacy of Academician Mykola Demyanenko: Contribution to the Development of Financial Science and the Training of Agricultural Finance Specialists

Viktor Synchak¹, Nataliia Zhuk²

In memory of Mykola Demyanenko (1935–2020)

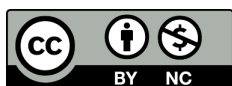
Abstract. The development of financial science and the system of training highly qualified specialists is primarily determined by the activities of outstanding scientists, whose scientific ideas and pedagogical practice shape entire scientific schools. A significant contribution to the formation and development of financial science, in particular agrarian finance, was made by Academician Mykola Demyanenko, whose scientific and educational activities combined deep theoretical research with a practical focus. This article aims to summarise the main stages of Academician Mykola Demyanenko's (1935–2020) life, study his scientific and educational heritage, and examine his contributions to the training of specialists in the field of agrarian finance. The methodological basis of the study is the authors' content analysis of the materials of the round table "Academician Mykola Yakovych Demyanenko: Development of Scientific Heritage (to the 90th Anniversary of His Birth)", which allowed for generalising the main professional achievements of the outstanding Ukrainian scientist, Academician Mykola Demyanenko. The results of the study indicate that a significant achievement of Academician Mykola Demyanenko, which had a synergistic effect on the scientific and educational activities, was the practical implementation of the idea of separating the finances of agricultural enterprises within the financial system as a separate link in the financial system of business entities. The scientific legacy of the scientist comprises 554 scientific papers, 10 doctoral theses, and 57 candidate theses, which were defended under his scientific guidance. Additionally, he established a scientific and practical cluster of institutions for implementing research results in practice and the educational process, with his participation. The Department of Finance and Credit at the National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine, established on its initiative, annually graduates more than 30% of the Faculty of Economics' students (over 6,000 people since its foundation). As a renowned scientist and educator, Mykola Demyanenko made a significant contribution to the development of financial science and the training of specialists in the field of agricultural finance, while also leaving an invaluable legacy to future generations in two related fields. Therefore, the assessment of his scientific and educational heritage is the task of contemporaries and future generations of researchers.

Keywords: finances of business entities, finances of agricultural enterprises, agricultural science, scientific and educational heritage, financial science, agricultural financial science, scientific school of agricultural accounting, scientific school of agricultural finance, training of scientific personnel, investment issues.

Received: 14 September 2025 | **Revised:** 20 October 2025 | **Accepted:** 27 October 2025 | **Published:** 30 December 2025

Suggested Citation

Synchak, V., & Zhuk, N. (2025). The Scientific and Educational Legacy of Academician Mykola Demyanenko: Contribution to the Development of Financial Science and the Training of Agricultural Finance Specialists. *Oblik i finansy*, 4(110), 80-88. [https://doi.org/10.33146/2518-1181-2025-4\(110\)-80-88](https://doi.org/10.33146/2518-1181-2025-4(110)-80-88)

This is an open access article under the terms of the Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 License (<http://www.creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>), which permits use and distribution in any medium, provided the original work is properly cited and the use is non-commercial.

© 2025 The Author(s).

¹ **Viktor Synchak**, Leonid Yuzkov University of Management and Law of Khmelnytsky, Khmelnytsky, Ukraine.

ORCID 0000-0001-8957-3654

E-mail: synchak@ukr.net (*Corresponding author*)

² **Nataliia Zhuk**, National Scientific Centre "Institute of Agrarian Economics", Kyiv, Ukraine.

ORCID 0000-0001-9882-4718

Наукова та освітня спадщина академіка Миколи Дем'яненка: внесок у розвиток фінансової науки і підготовку фахівців у галузі аграрних фінансів

Віктор Синчак¹, Наталія Жук²

¹ Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, м. Хмельницький, Україна

² Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки», м. Київ, Україна

Пам'яті Миколи Яковича Дем'яненка (1935–2020 рр.)

Анотація. Розвиток фінансової науки та системи підготовки висококваліфікованих фахівців значною мірою визначається діяльністю видатних учених, наукові ідеї та педагогічна практика яких формують цілі наукові школи. Вагомий внесок у становлення й розвиток фінансової науки, зокрема у сфері аграрних фінансів, зробив академік М.Я. Дем'яненко, наукова та освітня діяльність якого поєднувала глибокі теоретичні дослідження з практичною спрямованістю. Метою статті є узагальнення основних етапів життєдіяльності академіка М.Я. Дем'яненка (1935–2020 рр.), вивчення його наукової та освітньої спадщини, а також внеску у підготовку фахівців у галузі аграрних фінансів. Методологічну основу дослідження складає авторський контент-аналіз матеріалів круглого столу «Академік Дем'яненко Микола Якович: розвиток наукової спадщини (до 90-річчя з дня народження)», який дозволив узагальнено систематизувати основні професійні досягнення видатного українського вченого, фінансиста у галузі аграрних фінансів, академіка М.Я. Дем'яненка. Результати дослідження свідчать, що вагомим здобутком, який мав синергетичний ефект у науковій та освітній діяльності академіка М.Я. Дем'яненка, є практична реалізація ідеї виокремлення у фінансовій системі фінансів аграрних підприємств як окремої її ланки у сфері фінансів суб'єктів господарювання. Науковий спадок вченого – 554 наукових праць та 10 докторських і 57 кандидатських дисертацій, які були захищені під його науковим консультуванням і керівництвом, заснування за його участі науково-практичного кластеру установ для впровадження результатів досліджень у практику та навчальний процес. Започаткована за його ініціативою кафедра фінансів і кредиту у НУБІП випускає у рік більше 30% випускників економічного факультету (понад 6 тис осіб з часу її заснування). Як відомий учений і освітянин М.Я. Дем'яненко здійснив вагомий внесок у розвиток фінансової науки та підготовку фахівців у галузі аграрних фінансів, а разом із цим залишив майбутнім поколінням двох споріднених сфер неоцінений спадок. Тому оцінка його наукової й освітньої спадщини – це завдання сучасників і наступних поколінь дослідників.

Ключові слова: фінанси суб'єктів господарювання, фінанси аграрних підприємств, аграрна наука, наукова й освітня спадщина, фінансова наука, аграрна фінансова наука, наукова школа аграрного бухгалтерського обліку, наукова школа аграрних фінансів, підготовка наукових кадрів, інвестиційна проблематика.

Постановка проблеми. Розвиток фінансової науки сприяв поширенню нових сфер і ланок у фінансовій системі. Вагоме місце у її структурі відводиться фінансам суб'єктів господарювання як сфері, що обслуговує первинний розподіл доданої вартості на початковому етапі формування валового внутрішнього продукту країни. Суттєва роль у його створенні належить аграрним підприємствам (10-11% ВВП в окремі довоєнні роки [1]), а відтак і фінансам цієї галузі як особливій ланці, що має власну специфіку у процесах формування, розподілу, використання та авансування капіталу. Отож виокремлення таких особливостей, їх обґрунтування та врахування у механізмах кредитування аграріїв, інвестування, страхування та механізмі оподаткування в сільському господарстві потребувало наукових досліджень. Останні дозволили б по новому глянути на побудову фінансової системи держави та виокремити у її складі ланку фінансів аграрних підприємств з урахуванням притаманним їм ознак.

Означені науково-практичні проблеми стали орієнтиром для академіка Дем'яненка Миколи Яковича (1935-2020 рр.), колом його інтересів в науковій і освітній діяльності при підготовці фахівців у галузі аграрних фінансів і науковців-дослідників у сфері фінансової науки. У цьому контексті вивчення внеску академіка М.Я. Дем'яненка з урахуванням його здобутків у науковій та освітній діяльності як вагомих надбань, необхідних для підготовки нового покоління фінансистів у галузі аграрних фінансів і розвитку сучасної фінансової науки, набуває особливої актуальності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В українських фахових виданнях за останні 10-15 років спостерігається незначна кількість публікацій, в яких дослідниками охарактеризовано передумови виникнення й функціонування національних наукових шкіл фінансів, визначено їх роль у становленні та розвитку сучасної фінансової науки та наукової школи публічних фінансів, сформованої на базі кафедри фінансів ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима

Гетьмана». Серед таких наукових розвідок слід відзначити тріаду праць В. Опаріна, В. Федосова та П. Юхименка [2-4].

Означений підхід спостерігається і при аналізі внеску академіка А.А. Чухна та представників його наукової школи у розкриття сутності та ролі фінансів, сучасної фінансової системи й управління державними фінансами. До таких праць слід віднести наукову статтю Т. Єфименко, С. Гасанова та П. Леоненка [5]. На здобутках академіка М.Г. Чумаченка у розвитку податкового менеджменту та фінансового моніторингу у своїй публікації зосередила увагу Л. Ловінська [6].

У контексті досліджуваної теми особливої уваги заслуговує розвиток наукової школи аграрного бухгалтерського обліку, що аналізується у праці В. Жука [7]. З погляду започаткування аграрної науки, слід виділити важливий напрям наукових розвідок із вивчення української наукової спадщини основоположника фізичної економії С.А. Подолинського, на чому наголошується у праці В. Шевчука та О. Гулевича [8] з виокремленням у його творчому доробку податкової складової автором цієї статті [9].

Окреслені підходи концентрують дослідницьку увагу в основному на внеску відомих учених у розвиток сфери публічних фінансів, аграрного бухгалтерського обліку або зародження аграрної економічної науки загалом. Натомість здобутки наукової школи аграрних фінансів, започаткованої на базі Національного наукового центру «Інститут аграрної економіки» (далі – ННЦ «ІАЕ») відомими ученими у сфері аграрної фінансової науки, а відтак і поєднання їхньої наукової діяльності з освітньою складовою, ще недостатньо висвітлені на сторінках фахових видань. Означений дослідницький інтерес актуалізує тему публікації та визначає її мету.

Метою статті є узагальнення основних етапів життєдіяльності академіка М.Я. Дем'яненка (1935-2020 рр.) і вивчення його наукової та освітньої спадщини, а також внеску у розвиток фінансової науки і підготовку фінансистів у закладах вищої освіти та наукових кадрів у створеній ННЦ «ІАЕ» науковій школі аграрних фінансів.

Виклад основного матеріалу. У Національному науковому центрі «Інститут аграрної економіки» 7 липня 2025 року відбувся круглий стіл «Академік Дем'яненко Микола Якович: розвиток наукової спадщини (до 90-річчя з дня народження)» [10]. У роботі круглого столу взяли участь понад 30 представників з числа осіб наукової та науково-педагогічної спільноти України із закладів вищої освіти та установ аграрної науки.

Із вітальним словом до учасників круглого столу звернувся директор ННЦ «ІАЕ», віце-президент Національної академії аграрних наук України, доктор економічних наук, професор, академік НААН – Ю.О. Лупенко, який у своєму виступі акцентував увагу на внеску академіка М.Я. Дем'яненка у розвиток аграрної науки як фундатора обліково-фінансового напрямку. Учений наголосив на фахових

здібностях Миколи Яковича як бухгалтера-фінансиста та керівника, на його вмінні вести дискусії у складних ситуаціях з представниками-практиками економічних служб.

З доповіддю «Наукова спадщина академіка Дем'яненка Миколи Яковича» [10] виступив доктор економічних наук, професор, академік НААН – В.М. Жук, який відзначив роль академіка М.Я. Дем'яненка як заступника директора з наукової роботи ННЦ «ІАЕ» у розвитку аграрної науки загалом та її поєднання з практичними напрямками діяльності у сфері бухгалтерського обліку та фінансів (створення у 1993 році Методологічної ради з бухгалтерського обліку та звітності в АПК при Мінагрополітики, заснування у 1993 р. експериментальної бази ННЦ «ІАЕ» з аудиту тощо). Не залишалися поза увагою академіка М.Я. Дем'яненка, як зазначив Валерій Миколайович [10], питання публічності наукової діяльності та її цифровізації. Ці напрями реалізовувалися завдяки заснуванню науково-виробничого журналу «Облік і фінанси» (2004 р.), в якому Микола Якович був першим головним редактором [10], а згодом – електронного порталу «Облік і фінанси АПК» (2005 р.). Значним був внесок академіка М.Я. Дем'яненка у створення спеціалізованої вченої ради Д26.350.02, яку він, до того ж, багато років очолював [10]. Доповідач предметно зупинився на етапах життєдіяльності Миколи Яковича, до якої фрагментарно зверталися й інші учасники круглого столу [10].

Видатний учений у галузі бухгалтерського обліку й аграрної фінансової науки Микола Якович Дем'яненко народився 6 липня 1935 року в с. Салтанівка Жлобінського району Гомельської області (Республіка Білорусь) [11, с. 17; 12, с. 34]. У 1954 році закінчив середню школу та з 1954 року по 1957 рік перебував на військовій службі у збройних силах тодішнього Радянського Союзу. Після завершення строкової військової служби вступив до Української сільськогосподарської академії (м. Київ), в якій навчався з 1957 року по 1962 рік [11, с. 17; 12, с. 34] та здобув вищу освіту.

Трудову діяльність Микола Якович розпочав на виробництві на економічних посадах в радгоспі імені Т.Г. Шевченка Києво-Святошинського району Київської області, в якому пропрацював з 1962 року по 1967 рік [11, с. 17; 12, с. 34]. Цей період роботи на виробництві дозволив йому глибше усвідомити актуальність проблем, які він із часом мав розв'язувати як майбутній науковець, а тому сприяв розвитку такої практичної складової у науковій діяльності за різними напрямками [10]. Однак робота на виробництві не могла затьмарити бажання займатися науковою діяльністю, яка його «вабила ще у студентські часи» [12, с. 5].

Тож після шестирічної роботи у радгоспі імені Т.Г. Шевченка Микола Якович вступив до аспірантури при Українській сільськогосподарській академії (м. Київ), в якій навчався у період 1967-1970 рр. [11, с. 17] і, власне, розпочав свою наукову

діяльність. Наступним здобутком у науковій сфері став 1970 рік, в якому під керівництвом професора І.В. Малишева Микола Якович захистив дисертацію на тему: «Удосконалення обліку і аналіз ефективності використання основних виробничих фондів у радгоспах» [12, с. 5] і здобув ступінь кандидата економічних наук. У 1970 році він був зарахований на посаду молодшого, а згодом – старшого наукового співробітника Державного науково-дослідного технологічного інституту (м. Київ), в якому пропрацював до 1979 року і тут же у 1977 році отримав наукове звання «Старший науковий співробітник» [11, с. 17].

Проте найбільш плідними у науковій та освітній діяльності для Миколи Яковича стали наступні роки, зокрема з 1979 року, коли він став працювати у секторі фінансово-кредитних відносин в Українському науково-дослідному інституті економіки і організації сільського господарства імені О.Г. Шліхтера (нині – ННЦ «ІАЕ»). У цій відомій в Україні та за її межами науковій установі вчений пропрацював по 2020 рік (до завершення свого земного життя) на посадах: старшого наукового співробітника (1979-1988 рр.), завідувача сектором, заввідділом і завідувачем відділення (1988-1991 рр.) [10], а згодом – заступником директора ННЦ «ІАЕ» з наукової роботи (1992-2010 рр.) [12, с. 6]. У 1990 році Миколі Яковичу було присуджено науковий ступінь доктора економічних наук за результатами захисту докторської дисертації в Інституті економіки НАН України на тему: «Управління оборотними засобами аграрного сектору АПК» [12, с. 6; 3].

Подальше визнання внеску вченого у підготовку фахівців у галузі аграрних фінансів і науковців-дослідників співпадає з періодом, започаткованим здобуттям Україною незалежності у 1991 році. Саме у 90-х роках Миколу Яковича обрано членом-кореспондентом УААН (1993 р.) та академіком УААН (1999 р.), присвоєно вчене звання професора кафедри «Фінансів підприємств» (1994 р.) та почесне звання «Заслужений діяч науки і техніки України» (1999 р.).

Серед головних напрямів наукових інтересів академіка М.Я. Дем'яненка – формування теорії розвитку фінансово-кредитного забезпечення аграрного сектору економіки; дослідження загальнодержавної системи оподаткування та її підсистеми – оподаткування аграрного сектору АПК; формування системи управління оборотними засобами сільськогосподарських підприємств; функціонування інвестиційно-інноваційних механізмів в АПК; розвиток страхового забезпечення аграрного виробництва; розвиток теорії бухгалтерського обліку; наукове обґрунтування напрямів інформатизації АПК [11, с. 23-49]. Таким чином, основна увага його наукових досліджень була зосереджена саме на проблематиці аграрних фінансів.

Микола Якович став автором і співавтором 554 наукових праць, що відомі великій аудиторії вітчизняних і зарубіжних економістів, науково-педагогічних працівників, студентів та спеціалістів-

практиків. Про якість його наукових робіт свідчить показник індексу цитувань – 27, у тому числі – 13 із 2020 року (тобто після того, коли його не стало). Значним є внесок академіка М.Я. Дем'яненка у підготовку наукових кадрів. Під його керівництвом виконані та захищені 10 докторських і 57 кандидатських дисертацій [10].

У своєму виступі доктор економічних наук, професор, академік НААН, Герой України – П.Т. Саблук оцінив наукову діяльність академіка М.Я. Дем'яненка як основоположника аграрної науки та висококваліфікованого вченого, який повністю віддався цій роботі та все робив для того, щоб його розробки відразу спрямовувалися у виробництво [10]. Доповідач відзначив високий фаховий внесок Миколи Яковича у підготовку наукових кадрів, його принциповість і вимогливість до досліджень і роботи самих аспірантів. Окремо Петро Трохимович зупинився на організаційних здібностях Миколи Яковича як заступника директора ННЦ «ІАЕ» та голови спеціалізованих вченої рад, який «брав на себе ініціативу» [10], «залучав до роботи в раді представників різних установ і закладів, завдяки чому поширював вплив його наукової школи на різні регіони України» [10]. Відтак, як узагальнив доповідач, «справа, якій віддавався Микола Якович живе та житиме довго, доки його учні передаватимуть естафету іншим поколінням дослідників, а тому про його науково-практичну та наукову й освітню діяльність має знати кожний бухгалтер і фінансист» [10].

Наведену думку розвинув доктор економічних наук, професор, академік НААН – М.Й. Малік, який аргументував, що людина живе до тих пір, доки її згадують, незалежно від її фізичного стану [10]. Стержневим лейтмотивом у його відносинах із академіком М.Я. Дем'яненком була дружня атмосфера, що добре простежувалася під час спільної роботи у спеціалізованій вченій раді, у робочих дискусіях (щодо організації фінансових відносин в орендних підприємствах і кооперативах у період становлення ринкових відносин в Україні), а також за іншими темами, які досліджували відділи. Микола Йосипович підкреслив, що академік М.Я. Дем'яненко дуже позитивно відзивався про свою практичну роботу бухгалтером у радгоспі тому у спільних дискусіях відштовхувався від радгоспного способу господарювання та намагався знайти інструменти його перенесення на ринкові відносини на початку їх введення в Україні у 90-х роках ХХ ст. Насамкінець доповідач звернув увагу учасників круглого столу на постать академіка М.Я. Дем'яненка як особистості, яка приваблювала ще й тим, що через родинне поєднання національностей заслуговує поваги його громадянська позиція: попри те, що за паспортом (радянського зразка – *прим. автора*) мати й брат були білорусами, а батько і він – українцями, всі роки своєї трудової діяльності Микола Якович свідомо присвятив Україні, і з них 41 рік – ННЦ «ІАЕ» [10].

Учений достатньо уваги зосереджував на підготовці фахівців у сфері фінансів для аграрної

галузі як на третьому рівні вищої освіти, так і на першому та другому – як науково-педагогічний працівник, на чому наголосила у своєму виступі докторка економічних наук, професорка Л.М. Худолій [10]. За його ініціативою та рішенням керівництва ННЦ «ІАЕ» у 1993 році було створено кафедру фінансів і кредиту для підготовки фахівців аграрної галузі та розвитку академічної фінансової науки на базі Національного аграрного університету (нині та далі – НУБІП). Цей структурний підрозділ Микола Якович очолював 7 років за сумісництвом (1994-2000 рр.), а згодом тривалий час ще працював професором кафедри оподаткування та страхування (на умовах сумісництва) у цьому ж ЗВО [10]. У цих роках у співавторстві з ним видається ряд навчально-методичних матеріалів для підготовки фахівців економічних спеціальностей у сільськогосподарських вищих навчальних закладах, підручників за його редакцією [11] та іншої навчальної літератури.

По суті, як зазначила Любов Михайлівна, академік М.Я. Дем'яненко мав можливість передавати накопичений досвід молодому поколінню через «багаточисельні студентські аудиторії, в яких його справи продовжуються і дотепер» [10]. Створена ним кафедра навіть у сьогоденних складних умовах випускає у рік біля 170 фахівців-фінансистів бакалаврського та магістерського рівнів, що складає більше 30% випускників економічного факультету НУБІП [10]. Тож за 32 роки від заснування кафедри (яка згодом перетворилася у дві) чисельність випускників-фінансистів склала понад 6 тис осіб [10], які нині працюють у різних галузях національної економіки.

Започаткована наукова діяльність на кафедрі фінансів і кредиту, яку ще очолював Микола Якович, нині продовжує розвиватися на виокремлених двох кафедрах, на яких здійснюють дослідження 37 аспірантів за напрямками «Інвестиційний потенціал аграрного сектору України», «Удосконалення фінансового механізму природокористування», «Трансформація ринку фінансових послуг» [10] тощо. Накопичений академіком М.Я. Дем'яненком досвід в інтеграції наукових здобутків у практику господарювання став орієнтиром для його використання працівниками цих двох кафедр в академічних дослідженнях і впровадженні в аграрний сектор завдяки участі у створенні інформаційно-навчальної платформи для фінансово-кредитних радників України в рамках технічної допомоги ЄС, консультування підприємців-аграрників [10] тощо.

Виступ завідділом обліку та оподаткування ННЦ «ІАЕ», докторки економічних наук, професорки Ю.С. Бездушної став наскрізним аналізом з часів заснування наукової школи аграрного бухгалтерського обліку (розпочала свій відлік після опублікування в 1958 році статті П.П. Німчинова «Новий план рахунків для колгоспів» і мала продовження у працях В.М. Яшука, М.Д. Кошляка та збагатилася у період 1979-1989 рр. під керівництва П.Т. Саблука [7]) та виявився ключовою темою вивчення внеску академіка М.Я. Дем'яненка у

розвиток цієї наукової школи після здобуття Україною незалежності [10]. Саме у цьому періоді, як зазначила доповідачка, структурний підрозділ (тоді – сектор, а нині – відділ обліку і оподаткування), який із 1989 року по 2000 рік очолював Микола Якович, сформував систему бухгалтерського обліку, розробив Концепцію реформування бухгалтерського обліку і контролю в аграрному секторі економіки в ринкових умовах, згодом – Концепцію розвитку бухгалтерського обліку з використанням комп'ютерної техніки, що заклало основу подальшої автоматизації в обліковій справі, а значна частина розробок склали основу нормативно-правових актів держави, зокрема і Концепції побудови національної системи обліку [10].

Серед вагомих здобутків ученого та очолюваного ним колективу й науковців з інших структурних підрозділів Юлія Сергіївна назвала розробки: з методичного забезпечення бухгалтерського обліку в селянських (фермерських) господарствах; із облікового забезпечення внутрішньогосподарських розрахунків; із використання методики калькулювання собівартості сільськогосподарської продукції; з організації аудиту та аудиторської діяльності в АПК тощо. Причому, як було наголошено, окремі напрацювання і дотепер є актуальними і використовуються у практиці аграрних підприємств та відображаються у планах наукових досліджень [10]. У підсумку доповідачка наголосила, що завдяки плідній науково-методологічній діяльності академіка М.Я. Дем'яненка та очолюваного ним відділу в аграрному секторі економіки вдалося здійснити фаховий перехід від радянської школи бухгалтерського обліку до сучасної [10], яка відповідає ринковим умовам господарювання.

У промові доктора економічних наук, професора ДУ «Житомирська політехніка» О.М. Петрука пролунали слова вдячності та визнання ролі академіка М. Дем'яненка у підготовці фахівців з обліку та фінансів, які нині працюють на економічних кафедрах, з якими так чи інакше пов'язані 40% спеціальностей університету [10]. Особливо відчутною ця роль була на етапі започаткування та ліцензування, оскільки ЗВО мав більш технічне спрямування і відкриття економічних спеціальностей «здійснювалося майже з нуля» [10], а тому співпраця з Миколою Яковичем як науково-педагогічним працівником за сумісництвом, рецензентом навчальних підручників з грифом МОН України, головою ДЕК і головою приймальної комісії зі вступних випробувань для аспірантів стала визначальною у підготовці бухгалтерів і фінансистів, а відтак в розвитку кафедри фінансів і кредиту та університету загалом [10]. Проте найбільша роль академіка М.Я. Дем'яненка, на думку доповідача, проявилася у підготовці наукових кадрів для університету, а це близько 20 кандидатів і докторів наук. Саме тих, при захисті яких Микола Якович був рецензентом, експертом, опонентом або головою спеціалізованої вченої ради, на якій лише за

спеціальністю фінанси захистилося 15 кандидатів наук [10], а тому колектив ЗВО вдячний і високо цінує його внесок у становлення наукових кадрів та економічних спеціальностей в ДУ «Житомирська політехніка».

Старший науковий співробітник ННЦ «ІАЕ», кандидат економічних наук М.І. Кісіль, наголосив на вагомості формування національного наукового й освітнього середовища в аграрній сфері економіки та ролі в цьому процесі особистості академіка М.Я. Дем'яненка [10], який проявив себе як досвідчений учений та організатор досліджень в ННЦ «ІАЕ» й координуваний мережі України, приймав визначальну участь в освітньому процесі на кафедрах фінансів і кредиту в НУБП і НУХТ, добре розумівся на інвестиційній проблематиці, а тому під час управління відділенням створив найкращі умови для розвитку наукових розвідок за цим напрямом, який охоплював і ряд навчальних дисциплін [10].

Під час виступів перших докторантів з бухгалтерського обліку та фінансів відповідно докторів економічних наук, професорів Н.Л. Правдюк і В.П. Синчака [10], які здійснювали дослідження за консультуванням академіка М.Я. Дем'яненка, аргументувалося, що зустріч з ним стала вирішальною в їх науковій діяльності, вплинула на визначення пріоритетів, дала поштовх для самовдосконалення, а відтак завдяки йому розширилося коло їхніх наукових інтересів. У межах виступів доповідачів їхня увага зверталася на організаційно-методичні підходи Миколи Яковича до роботи з ними як аспірантами й докторантами, зокрема щодо формулювання тем дисертаційних робіт з урахуванням практичної складової у діяльності здобувачів, проведення консультацій і надання настанов за напрямками досліджень, вміння підтримати як у науковій, так і в освітній діяльності. Тому, як було відзначено у виступах промовців, означені підходи академіка М. Я. Дем'яненка для них залишаються імперативами, що мають своє поширення завдяки науковій і науково-педагогічній діяльності його перших докторантів з бухгалтерського обліку та фінансів.

Завідділом фінансово-кредитної та податкової політики, кандидат економічних наук, старший науковий співробітник Л.Д. Тулуш [10] особливу увагу зосередив на багатогранній науковій і освітній діяльності академіка М.Я. Дем'яненка, який вмilo їх поєднував, мав багато потужних праць, які звеличували його як відомого вченого, в більшій мірі саме у сфері фінансів, й одночасно багатьом молодим людям він давав путівку в життя, коли працював за сумісництвом на кафедрі фінансів і кредиту у НУБП. Микола Якович був вимогливий до себе й інших, і разом із цим – чуйною людиною, на чому наголосив доповідач, як його студент і учень, який під його керівництвом виконував курсову та дипломну роботи, а також писав кандидатську дисертацію [10].

Значна частина доповідей спрямовувалася на прикладний аспект наукової та освітньої діяльності академіка М.Я. Дем'яненка, що полягала, по перше, у

поширенні інформації про досягнення в цих сферах, і, по-друге, у впровадженні в практику результатів досліджень і реалізацію просвітницької складової завдяки навчанню фахівців аграрної галузі через кластер структурних підрозділів, створених ним і його послідовниками. Означені питання стали лейтмотивом у виступах виконавчого редактора наукового журналу «Облік і фінанси», кандидата економічних наук С.М. Остапчука, виконавчої директорки Федерації аудиторів, бухгалтерів і фінансистів АПК України (далі – ФАБФ АПК України), докторки філософії Ю.С. Нежид, директора Інституту обліку і фінансів НААН, доктора економічних наук, професора С.І. Василішина та провідного наукового співробітника відділу обліку та оподаткування ННЦ «ІАЕ», докторки економічних наук, професорки Н.М. Трачової [10].

Доповідачі охарактеризували внесок Миколи Яковича у розв'язання складних організаційно-методичних завдань [10]: інтеграція аграрної спільноти у процеси заснування та підтримки журналу «Облік і фінанси АПК» як джерела поширення інформації; організація співпраці ФАБФ АПК України з Мінагрополітики для забезпечення методичної підтримки на сторінках журналу фахівців головних управлінь агропромислового розвитку обласних і районних держадміністрацій та видання матеріалів для навчання бухгалтерів і фінансистів АПК України; залучення наукової спільноти до публікації результатів досліджень за напрямом облік, фінанси й оподаткування на сторінках журналу як фахового видання з часів його заснування (виступ С.М. Остапчука); створення ГО «ФАБФ АПК України» (2003 р.) та її підтримка академіком М.Я. Дем'яненком як постійним учасником наглядової ради; започаткування сертифікації бухгалтерів та розробка власних програм для реалізації принципу «Освіта впродовж життя» (виступ Ю.С. Нежид). З цього приводу модератор круглого столу академік В.М. Жук, слушно зауважив, що зараз навіть неможливо уявити розвиток академічної науки без практичної складової, яку так цінував Микола Якович, оскільки вже у 90-х роках розумів, що саме практика буде диктувати умови розвитку освіти [10].

У доповідях виокремилися й основоположні вектори практичного спадку академіка М.Я. Дем'яненка [10]: заснування Інституту обліку і фінансів (2008 р.) для методичного забезпечення фахової підготовки членів ФАБФ і здійснення освітніх заходів; прийняття участі у процедурі входження Інституту обліку і фінансів до сфери наукової координації НААН України (2011 р.) і здійснення досліджень у рамках програм відділення аграрної економіки та продовольства; методологічне забезпечення наукових досліджень і видання наукових праць як підґрунтя для діяльності Інституту обліку і фінансів НААН (виступ С.І. Василішина); участь у створенні в ННЦ «ІАЕ» експериментальної бази з аудиту (1993 р.) і підтримка її розширення (1994-1998 рр.), завдяки підготовці аудиторів із

регіонів України; формування нормативно-правового та методичного забезпечення аудиту в АПК України (1995-1997 рр.); розробка нормативно-правових актів та їх впровадження в практичну діяльність аграрних підприємств (виступ Д.М. Трачової). Практичну вагомість означених векторів, зокрема й аудиторської діяльності та експериментальної бази аудиту, започаткованої в ННЦ «ІАЕ» Миколою Яковичем, підтвердив модератор круглого столу академік В.М. Жук, який підкреслив, що не може бути нічого кращого для науковця, ніж глибоке розуміння проблем практики, на чому наполягав у свій час і академік М.Я. Дем'яненко [10].

Наукова й освітня діяльність ученого як заступника директора ННЦ «ІАЕ» з наукової роботи, голови або члена екзаменаційної комісії зі вступу до аспірантури та складання поточних кандидатських іспитів, а відтак і голови спеціалізованих рад К26.350.02 (1992-2002 рр.) і Д26.350.02 (2003-2018 рр. [13-14]) була безпосередньо пов'язана з підготовкою наукових кадрів і вирізнялась принциповістю до досліджень, вимогливістю до рівня знань абітурієнтів, аспірантів та здобувачів, про що відмітила у своєму виступі співавторка цієї статті, вчений секретар спеціалізованої ради, старша наукова співробітниця ННЦ «ІАЕ», кандидатка економічних наук Н.Л. Жук [10]. За її підрахунками під головуванням академіка М.Я. Дем'яненка проведено понад 320 засідань спецрад, на яких захищено 252 кандидатських і 65 докторських дисертацій, отримано їх авторами відповідні наукові ступені та дипломи, які особисто й урочисто любив вручати Микола Якович, бо як він стверджував, «такі епізоди молода людина запам'ятовує на все своє життя» [10], а тому був проти передачі такої функції МОН України [10].

В обговоренні доповідей без фіксації тем виступів у програмі круглого столу взяли участь проректор з науково-педагогічної роботи та розвитку НУБІП, доктор економічних наук, професор, академік НААН С.М. Кваша та доцент кафедри міжнародних відносин і політичного менеджменту ДУ «Житомирська політехніка», кандидат економічних наук, доцент О.Й. Юрківський [10]. Під час їх виступів чітко викристалізувалися два основні напрями у науковій й освітній спадщині академіка М.Я. Дем'яненка: 1) вміння поєднувати наукову й освітню діяльність в одну синергію з великою ціллю – розвивати науку та формувати покоління молодих дослідників (виступ С.М. Кваши); 2) здатність бути великим ученим і кваліфікованим освітянином та, одночасно, залишатися чуйною людиною у роботі зі здобувачами вищої освіти (виступ О.Й. Юрківського).

З огляду на матеріали круглого столу, особисте вивчення авторами праць академіка М.Я. Дем'яненка у галузі аграрних фінансів ще під час написання двох дисертаційних робіт за його наукового керівництва й консультування та подальший орієнтир на нові його роботи у міру їх опублікування, дозволяє зазначити наступне. Микола Якович як відомий учений і освітянин здійснив вагомий внесок у розвиток фінансової науки та підготовку фахівців у галузі

аграрних фінансів, а разом із цим залишив майбутнім поколінням двох споріднених сфер неоціненний спадок. Тому оцінка його наукової й освітньої спадщини – це завдання сучасників і наступних поколінь дослідників. Натомість проведений круглий стіл якраз і став тим науковим експертним середовищем, в якому кожний з доповідачів зумів виокремити цінний кристалик в унікальному скарбі великого вченого та вчителя відповідно до напрямів його наукової й освітньої діяльності.

До найвагомішого внеску вченого у розвиток фінансової науки слід віднести те, що ще на початку своєї наукової діяльності він довів необхідність виокремлення у фінансовій системі держави фінансів аграрних підприємств як окремої її ланки у сфері фінансів суб'єктів господарювання. Збагачений практичним досвідом під час роботи на економічних посадах у радгоспі, та як науковець, академік М.Я. Дем'яненко розумів, що ця ланка фінансової системи має притаманні їй особливості. Серед них учений виділяв відмінності в авансуванні капіталу, властивості у нормуванні оборотних засобів, специфіку у формуванні фінансових ресурсів і грошових потоків в сільськогосподарській галузі тощо. Функціонування останньої, як він аргументував насамкінець, залежить від кліматичних умов і сезонності виробництва як основних специфічних чинників, що ще більше посилюють необхідність виокремлення ланки фінансів суб'єктів господарювання у сфері фінансової системи держави.

Означений підхід дав синергетичний ефект у практичній, науковій і освітній діяльності академіка М.Я. Дем'яненка. Така синергія проявилася у започаткуванні наукової школи аграрних фінансів, в її розвитку на базі ННЦ «ІАЕ», а відтак і у визнанні її іншими відомими науковими школами фінансів (професора В.М. Федосова – Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана, професора О.Д. Василика – Київський національний університет імені Тараса Шевченка та ін.). Останнє особливо добре простежувалося під час відкриття спеціалізованих вчених рад (кандидатської і докторської) по фінансах у ННЦ «ІАЕ» разом із прихильниками такої ідеї. Згодом синергетичний ефект мав продовження у підготовці фахівців у галузі аграрних фінансів і наукових кадрів у сфері фінансової науки, а відтак і в її розвитку. У цьому процесі учений приймав участь безпосередньо, як власне, й у відкритті кластеру науково-практичних структурних підрозділів (названих вище) для впровадження і поширення результатів досліджень у практику та освітній процес.

Висновки. Узагальнення наукової та освітньої спадщини академіка М.Я. Дем'яненка дають підстави аргументувати наступне.

1) Усвідомлення етапів життєдіяльності академіка М.Я. Дем'яненка (1935-2020 рр.), як уродженця Республіки Білорусь, дозволяє вбачати в його трудовій діяльності свідому відданість служінню Україні та українській аграрній науці. У ній вагоме місце вченим відводилося розвитку практичної

складової, набутої під час роботи на економічних посадах після закінчення навчання в Українській сільськогосподарській академії. Його повернення до альма-матері для здобуття нових знань і започаткування наукової діяльності в аспірантурі, захист кандидатської дисертації та отримання наукового ступеня кандидата економічних наук стали перепусткою у велику науку з наступним працевлаштуванням у Державному науково-дослідному технологічному інституті, а згодом – у ННЦ «ІАЕ», якому він присвятив 41 рік.

2) Вивчення наукової спадщини академіка М.Я. Дем'яненка показало, що найбільш плідними для вченого стали роки роботи (з 1979 р.) у ННЦ «ІАЕ»: доктор економічних наук (1990 р.), член-кореспондент УААН (1993 р.) та академік УААН (1999 р.), професор кафедри фінансів підприємств (1994 р.), Заслужений діяч науки і техніки України (1999 р.). Натомість освітня діяльність вченого найкраще зреалізувалась у НУБІП на посаді завідувача кафедри фінансів і кредиту (за сумісництвом у 1994-2000 рр.), а згодом – професора кафедри оподаткування та страхування (на умовах сумісництва), а також в інших ЗВО України, до яких він залучався як голова екзаменаційних комісій з підсумкового контролю та

вступних випробувань, приймав участь у рецензуванні підручників, навчальних посібників (ДУ «Житомирська політехніка», НУХТ й ін.). Це сприяло відбору абітурієнтів для вступу в аспірантуру та зарахуванню до його наукової школи перспективних дослідників, а відтак – поширенню її впливу у закладах вищої освіти в регіонах України.

3) Вагомим здобутком, який мав синергетичний ефект у науковій та освітній діяльності академіка М.Я. Дем'яненка, є практична реалізація ідеї виокремлення у фінансовій системі держави фінансів аграрних підприємств як окремої її ланки у сфері фінансів суб'єктів господарювання. Науковим спадком вченого є опублікування ним 554 наукових праць та захищені під його науковим консультуванням і керівництвом 10 докторських і 57 кандидатських дисертацій, заснування за його участі науково-практичного кластеру установ для впровадження результатів досліджень у практику та навчальний процес. Започаткована за його ініціативою кафедра фінансів і кредиту у НУБІП випускає у рік більше 30% випускників економічного факультету (понад 6 тис осіб з часу її заснування), які здійснюють на її базі наукові дослідження та працюють не лише в аграрній сфері, але й у різних галузях національної економіки.

4 Список використаних джерел

1. Війна та хліб: АПК України на військовому та аграрному фронті. URL: <https://ukrline.info/2023/11/06/viy-na-ta-khlib-apk-ukrainy-na-viyskovomu-ta-ahrnarnomu-fronti/> (дата звернення: 10.07.2025).
2. Опарін В. М., Федосов В. М., Юхименко П. І. Українська національна наукова школа фінансів: теоретико-методологічні підходи. *Фінанси України*. 2015. № 9. С. 19–44. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fu_2015_9_4 (дата звернення: 10.07.2025).
3. Опарін В. М., Федосов В. М., Юхименко П. І. Українська класична школа публічних фінансів. *Фінанси України*. 2015. № 10. С. 7–31. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fu_2015_10_3 (дата звернення: 10.07.2025).
4. Опарін В. М., Федосов В. М., Юхименко П. І. Сучасна українська наукова школа публічних фінансів. *Фінанси України*. 2015. № 11. С. 56–87. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fu_2015_11_6 (дата звернення: 10.07.2025).
5. Єфименко Т. І., Гасанов С. С., Леоненко П. М. Наукова школа академіка А. А. Чухна: теорія і практика. *Фінанси України*. 2016. № 12. С. 7–20. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fu_2016_12_3 (дата звернення: 10.07.2025).
6. Ловінська Л. Г. Наукова спадщина академіка Миколи Чумаченка в контексті розвитку сучасної економічної науки. *Фінанси України*. 2025. № 4. С. 11–26. <https://doi.org/10.33763/finukr2025.04.011>
7. Жук В. М. Розвиток наукової школи аграрного бухгалтерського обліку: минуле та майбутнє. *Наукові бухгалтерські школи світу: еволюція, сучасний стан, перспективи розвитку*: матеріали виступів VII Міжнар. наук. конф., м. Житомир, 3-4 листопада, 2008 р. Житомир: ЖДТУ, 2008. С. 87–98. URL: <https://magazine.faaf.org.ua/rozvitok-naukovoi-shkoli-agrarnogo-buhgalterskogo-obliku-minule-ta-maybutne.html> (дата звернення: 1.10.2025).
8. Шевчук В. О., Гулевич О. Ю. Соціально-економічні ідеї Сергія Андрійовича Подолинського (1850–1891 рр.) і глобальна місія України: засідання круглого столу. *Науковий вісник національної академії статистики, обліку та аудиту*. 2013. № 4. С. 119–120. URL: <https://tinyurl.com/4dsk3vxa> (дата звернення: 07.10.2025).
9. Синчак В. П. Податкова складова у науковій спадщині Сергія Подолинського. *Подвижництво першопрохідця: (до 175-річчя Сергія Подолинського – основоположника національної і світової наукових шкіл фізичної економії)*: тези Круглого столу, 17 черв. 2025 р. / Київ. нац. екон. ун-т ім. Вадима Гетьмана, ДУ «Ін-т економіки та прогнозування НАН України», Наук. т-во ім. Сергія Подолинського, Наук. б-ка ім. М. В. Довнар-Запольського КНЕУ ім. Вадима Гетьмана ; [редкол.: В. В. Небрат (голова) та ін.]. Київ: КНЕУ, 2025. С. 50–53. URL: <https://ir.kneu.edu.ua/handle/2010/51820> (дата звернення: 01.10.2025).

10. Круглий стіл «Академік Дем'яненко Микола Якович: розвиток наукової спадщини (до 90-річчя з дня народження)». Програма заходу. ННЦ «Інститут аграрної економіки» (7 липня 2025 року, м. Київ). URL: <https://tinyurl.com/3dux8abr> (дата звернення: 10.07.2025).
11. Дем'яненко Микола Якович: Бібліограф. покажч. наук. праць за 1969–2005 роки / УААН, ІАЕ, ДНСГБ; упоряд.: В. М. Алексійчук, Л. Д. Тулуш, Л. Г. Сливкіна та ін.; авт. вступ. ст. М. В. Зубець, П. Т. Саблук. К.: ННЦ «ІАЕ», 2005. 232 с.
12. Дем'яненко Микола Якович: Бібліограф. покажч. наук. праць за 1969–2015 роки / УААН, ІАЕ, ДНСГБ; уклад. В. М. Алексійчук, О. П. Анікіна, В. А. Вергунов та ін.; авт. вступ. ст. Я. М. Гадзало, Ю. О. Лупенко, В. М. Жук. 2-ге вид., перероб. і доповн. К.: ННЦ «ІАЕ», 2015. 360 с.
13. Про створення спеціалізованої вченої ради (Економічні науки): Постанова Президії ВАК України від 11.06.2003 р. № 24-06/6. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v24-0330-03#Text> (дата звернення: 07.10.2025).
14. Засідання спеціалізованої вченої ради Д26.350.02. Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки». 2015–2018. URL: <http://www.iae.org.ua/training/d2635002/mac02.html> (сторінки: засідання рад 2015, 2016, 2018). (дата звернення: 07.10.2025).

4 References

1. UKR Line. (2023). War and Bread: Ukraine's Agricultural and Industrial Complex on the Military and Agrarian Front. Retrieved from: <https://ukrline.info/2023/11/06/viy-na-ta-khlib-apk-ukrainy-na-viyskovomu-ta-ahramomu-fronti/> [in Ukrainian]
2. Oparin, V. M., Fedosov, V. M., & Jukhymenko, P. I. (2015). Ukrainian National Scientific School of Finance: Theoretical and Methodological Approaches. *Finansy Ukrainy*, 9, 19–44. Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fu_2015_9_4 [in Ukrainian]
3. Oparin, V. M., Fedosov, V. M., & Jukhymenko, P. I. (2015). Ukrainian Classical School of Public Finance. *Finansy Ukrainy*, 10, 7–31. Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fu_2015_10_3 [in Ukrainian]
4. Oparin, V. M., Fedosov, V. M., & Jukhymenko, P. I. (2015). Modern Ukrainian Scientific School of Public Finance. *Finansy Ukrainy*, 11, 56–87. Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fu_2015_11_6 [in Ukrainian]
5. Jefymenko, T. I., Ghasanov, S. S., & Leonenko, P. M. (2016). Scientific School of Academician A. A. Chukhno: Theory and Practice. *Finansy Ukrainy*, 12, 7–20. Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fu_2016_12_3 [in Ukrainian]
6. Lovinska, L. H. (2025). The scientific heritage of academician Mykola Chumachenko in the context of the development of modern economic science. *Finansy Ukrainy*, 4, 11–26. <https://doi.org/10.33763/finukr2025.04.011> [in Ukrainian]
7. Zhuk, V. M. (2008). Development of the scientific school of agricultural accounting: past and future. In: *Scientific accounting schools of the world: evolution, current state, development prospects: conference proceedings*. Zhytomyr: ZhDTU (pp. 87–98). Retrieved from: <https://magazine.faaaf.org.ua/rozvitok-naukovoi-shkoli-agrarnogo-buhgalterskogo-obliku-minule-ta-maybutne.html> [in Ukrainian]
8. Shevchuk, V. O., & Gulevych, O. U. (2013). Socio-economic ideas of Serhii Andriyovych Podolynskiy (1850–1891) and the global mission of Ukraine: a round table meeting. *Naukovyj visnyk nacional'noji akademiji statystyky, obliku ta audytu*, 4, 119–120. Retrieved from: <https://tinyurl.com/4dsk3vxa> [in Ukrainian]
9. Synchak, V. P. (2025). *Tax component in the scientific heritage of Serhii Podolynskiy*. In: *Pioneer's asceticism: (to the 175th anniversary of Serhii Podolynskiy – the founder of the national and world scientific schools of physical economics): theses of the Round Table*. Kyiv: KNEU (pp. 50–53). Retrieved from: <https://ir.kneu.edu.ua/handle/2010/51820> [in Ukrainian]
10. Round table “Academician Demyanenko Mykola Yakovych: development of scientific heritage (to the 90th anniversary of his birth)”. Event program. NSC “Institute of Agrarian Economics” (July 7, 2025, Kyiv). Retrieved from: <https://tinyurl.com/3dux8abr> [in Ukrainian]
11. Aleksijchuk, V. M. et al. (2005). Demyanenko Mykola Yakovych: Bibliographic index of scientific works for 1969–2005. Kyiv: NSC “IAE”. [in Ukrainian]
12. Aleksijchuk, V. M. et al. (2015). Demyanenko Mykola Yakovych: Bibliographic index of scientific works for 1969–2015 (2nd edition). Kyiv: NSC “IAE”. [in Ukrainian]
13. The Presidium of the Higher Attestation Commission of Ukraine. (2003). On the establishment of a specialized academic council (Economic Sciences): Resolution No. 24-06/6 dated 11.06.2003. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v24-0330-03#Text> [in Ukrainian]
14. National Scientific Center “Institute of Agrarian Economics”. (2025). Meeting of the Specialized Academic Council D26.350.02 in 2015–2018. Retrieved from: <http://www.iae.org.ua/training/d2635002/mac02.html> [in Ukrainian]